

Dnr V/9490/2022

29.4.2022

Förbud mot framläggande av produkter som avses i tobakslagen

Anvisning för näringsidkare och kommunala tjänsteinnehavare som övervakar tobakslagen

Inledning

Med stöd av 6 § i tobakslagen (549/2016) utfärdar Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) en anvisning om förbud mot framläggande av produkter som avses i tobakslagen. I anvisningen beaktas ändringen av tobakslagen gällande röktilbehör avsedda för upphettning av tobaksprodukter. Syftet med ändringen har varit att undvika att sådana tobaksprodukter blir en ny väg in i nikotinberoende i synnerhet bland barn och unga. Anvisningen ersätter den tidigare anvisningen dnr 6049/06.10.06.00/2016.

Lagstiftning

Enligt 1 § i tobakslagen är syftet med lagen att användningen av tobaksprodukter och andra nikotinhaltiga produkter som innehåller ämnen som är giftiga för människor och orsakar beroende ska upphöra.

Enligt 71 § 1 mom. i tobakslagen får tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter, eller deras varumärken, inte hållas synliga i detaljhandel med tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor. Förbudet mot framläggande gäller enligt 2 mom. dock inte sådana försäljningsställen med

egen ingång som nästan uteslutande säljer sådana produkter som avses i tobakslagen, om produkterna och deras varumärken inte är synliga från utsidan av försäljningsstället. Enligt 3 mom. gäller förbudet mot framläggande inte heller försäljning av produkter på fartyg i internationell sjöfart.

I 72 § i tobakslagen föreskrivs att en detaljförsäljare trots marknadsföringsförbudet enligt 68 § och förbudet mot framläggande enligt 71 § på begäran av köparen får visa köparen en tryckt varukatalog med bilder på de produkter som säljs på försäljningsstället eller på deras detaljhandelsförpackningar och varumärken. Detaljförsäljaren får också på begäran av köparen ge köparen en tryckt förteckning över produkterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens form, innehåll och utformning får utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Huvudpunkterna i korthet

Förbudet mot framläggande gäller alla försäljningsställen där man bedriver detaljhandel med tobaksprodukter, röktilbehör, tobakssurrogat, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor.

Produkterna och deras varumärken får dock hållas synliga på sådana försäljningsställen med egen ingång som nästan uteslutande säljer sådana produkter som avses i tobakslagen, om produkterna och deras varumärken inte är synliga från utsidan av försäljningsstället (så kallad specialaffär).

Förbudet mot framläggande gäller inte sådana röktilbehör och tobaksimitationer som inte är försedda med varumärken för tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor. Röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter omfattas dock alltid av förbudet mot framläggande.

Över de produkter som finns till försäljning och som omfattas av förbudet mot framläggande kan man sammanställa

- en tryckt varukatalog som innehåller bilder av produkterna och/eller varumärkena och/eller
- en tryckt förteckning som innehåller en enkel lista över produkterna.

Till skillnad från förteckningen får varukatalogen inte överlåtas till en kund så att hen kan ta den med sig. Varukatalogen och förteckningen får inte ligga framme på försäljningsstället så att kunden själv kan ta dem och studera dem.

Varukatalogen och förteckningen ska till sitt innehåll och sin utformning uppfylla kraven i social- och hälsovårdsministeriets förordning om detaljhandel med tobaksprodukter och motsvarande produkter (593/2016, nedan detaljhandelsförordningen).

Kunderna får i regel inte informeras om försäljningen av tobaksprodukter och nikotinvätskor på något annat sätt än genom att ett detaljhandelstillstånd enligt 47 § i tobakslagen och ett sådant anslag om försäljningsförbud enligt 53 § i tobakslagen som avses i 2 § i detaljhandelsförordningen hålls synligt för kunderna vid varje försäljningsdisk på försäljningsstället. Kunderna kan informeras om försäljningen av tobakssurrogat och elektroniska cigaretter på motsvarande sätt genom ett anslag om försäljningsförbud som sätts upp väl synligt för kunderna vid varje försäljningsdisk.

Förbud mot framläggande

Tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor och rökstillbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter och deras varumärken får inte hållas synliga i detaljhandel med tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor. Förbudet mot framläggande gäller således alla försäljningsställen där man bedriver detaljhandel med tobaksprodukter, rökstillbehör, tobakssurrogat, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor.

Med framläggande avses att tobaksförpackningar eller varumärken och produktnamn avsiktligt hålls framme så att kunderna kan se dem. Det är förbjudet att hålla tobaksprodukter och deras varumärken synliga på försäljningsstället så att kunden kan undersöka och välja önskad produkt bland produkterna som visas. Det är också förbjudet att hålla varumärken och produktmärken för produkter som omfattas av förbudet mot framläggande synliga för kunderna liksom bilder av sådana produkter. En bild av produktens varumärke får endast visas i en sådan tryckt varukatalog som avses i 72 § i tobakslagen.

Som framläggande av produkter som omfattas av förbudet mot framläggande eller deras varumärken betraktas inte åtgärder som hör till kundservice och som innebär att man tar fram en viss produkt som kunden frågar efter och eventuellt förevisar den samt överräcker produkten till kunden. I praktiken kan också andra produkter som omfattas av förbudet mot framläggande bli synliga för kunden på detaljhandelsstället när försäljaren för en kort stund öppnar stället

där produkterna förvaras. Det är då viktigt att se till att förvaringsplatsen genast stängs efter att produkten har tagits ut.

Situationer där varor plockas upp på hyllor eller inventeras och där produkter som omfattas av förbudet mot framläggande eller deras varumärken kortvarigt kan vara synliga för kunderna anses inte heller strida mot förbudet mot framläggande. Produkterna får inte heller i sådana situationer exponeras längre än nödvändigt. Om upplockningen på hyllorna eller inventeringen avbryts, till exempel på grund av att uppgifter inom kundservicen anhopar sig, måste produkterna och varumärkena täckas över.

Förbudet mot framläggande hindrar inte försäljaren från att ställa preciserande frågor till kunden om den produkt hen vill ha, om kundens begäran inte varit tillräckligt specificerad. På grund av marknadsföringsförbudet i tobakslagen får försäljaren dock inte göra reklam för produkter som avses i tobakslagen genom att till exempel framhäva ett enskilt varumärke eller genom att plocka fram produktnyheter utan att kunden begärt det.

Det bör observeras att produkter som omfattas av förbudet mot framläggande eller deras varumärken inte ens i begränsad omfattning får vara ständigt synliga inom detaljhandeln.

Förbudet mot framläggande gäller inte röktilbehör och tobaksimitationer som inte är försedda med varumärken för tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor. De får således synas, men de ska läggas fram med beaktande av marknadsföringsförbudet i tobakslagen. Röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter omfattas dock alltid av förbudet mot framläggande.

Försäljningsarrangemang

Enligt 55 § i tobakslagen ska försäljaren närvara vid försäljningsdisken så att försäljaren fortlöpande kan övervaka köpsituationer för tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, elektroniska cigaretter och nikotinvätska.

På grund av bestämmelsen om förbud mot framläggande är det förbjudet att hålla tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor och röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter synliga på försäljningsstället så att kunden kan undersöka och välja en önskad produkt bland de framlagda produkterna. Köp av produkter förutsätter i allmänhet alltid att kunden ber försäljaren om en viss produkt.

Ett försäljningsarrangemang där kunden själv kan ta fram produkter som omfattas av förbudet mot framläggande eller deras varumärken och bland dem välja önskad produkt strider mot tobakslagens bestämmelse om förbud mot framläggande. Det är inte heller förenligt med bestämmelsen att ordna produktförsäljningen så att försäljaren på kundens begäran öppnar en förvaringsplats eller en automat som innehåller produkter som omfattas av förbudet mot framläggande eller deras varumärken och ger kunden möjlighet att själv undersöka produkterna och bland dem välja önskad produkt.

Exempel på försäljningsarrangemang som är förenliga med tobakslagen:

- Automaterna som finns på många detaljhandelsställen har knappar försedda med en siffra i stället för med en bild på produkten eller varumärket. Köparen kan själv trycka på den siffra som försäljaren anger och få önskad produkt.
- Detaljhandelsdiskar där produkterna eller förvaringsplatsen för dem är placerade bakom försäljaren, till exempel på väggen, och förvaringsplatsen har täckts för med till exempel en dörr eller lucka. Då öppnar säljaren dörren eller luckan till förvaringsplatsen en kort stund när köparen ber om en viss produkt. Försäljaren stänger dörren eller luckan omedelbart efter detta eller också stängs den automatiskt utan onödigt dröjsmål.
- Försäljningsställningar som finns ovanför kassalinjen och som öppnas mot försäljarens, om ställningen är täckt så att produkterna inte ständigt är synliga för kunderna. Luckan på ställningen ska hållas helt stängd förutom i samband med åtgärder som hör till normal kundservice. Ställningen kan alltid hållas öppen bara om kunderna inte kan se produkterna till exempel från en intilliggande kassa. För att täcka över ställningen kan man i stället för en lucka också använda till exempel en snedställd skärm, som gör att kunderna inte kan se produkterna. Då behöver säljaren inte öppna ställningen separat för att ta ut en produkt.

Märkningar som visar vilka produkter som finns i ett skåp, en låda eller någon annan förvaringsplats vid försäljningsdisken för att underlätta försäljarens arbete strider inte mot förbudet mot framläggande. Märkningarna får dock inte vara synliga för kunderna i en vanlig kundservicesituation.

Varukatalog och förteckning

Enligt 72 § i tobakslagen får en detaljförsäljare trots förbudet mot marknadsföring och framläggande på begäran av köparen visa köparen en tryckt varukatalog med bilder på de produkter som säljs på försäljningsstället eller på deras detaljhandelsförpackningar och varumärken. Detaljförsäljaren får också på begäran av köparen ge köparen en tryckt förteckning över produkterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens form, innehåll och utformning utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

I 5 § i detaljhandelsförordningen föreskrivs om varukatalogens och förteckningens utformning och i 6 § om den produktinformation som ska ges i dessa. Varukatalogen och förteckningen får enligt 5 § 1 mom. vara tryckta, kopierade eller utskrivna. Det är alltså inte möjligt att presentera varukatalogen och förteckningen i elektronisk form.

Varukatalogen är en mapp som består av lösblad och förteckningen är en enkel produktlista. I dessa får följande tryckas enligt 6 § 1 mom. i detaljhandelsförordningen:

1. löpande ordningsnummer
2. varumärket samt som text sådan märkning på detaljhandelsförpackningen som sammanhänger med varumärket
3. detaljhandelsförpackningens storlek uttryckt i antal, gram eller milliliter
4. detaljhandelspriset.

Enligt 6 § 2 mom. får texten ”Produkter som avses i tobakslagen” tryckas en gång på katalogens utsida och som förteckningens rubrik. Katalogen och förteckningen får även innehålla uppgift om försäljningsstället.

Enligt 7 § i detaljhandelsförordningen får en bild på produkten eller på den mest synliga ytan av produktens detaljhandelsförpackning samt varumärket visas på lösbladet till varukatalogen.

Katalogen och förteckningen får inte med avsikt lämnas framme så att kunderna i en normal kundservicesituation kan se bilder på tobaksprodukterna, deras varumärken eller produktnamn. Under vissa förutsättningar kan dock katalogen och förteckningen vara synligt framlagda vid försäljningsdiskarna. Katalogen får hela tiden ligga framme om den inte är öppen. Också förteckningen kan förvaras synligt till exempel bakom försäljaren, förutsatt att kunderna inte kan läsa texten utan att begära att få katalogen närmare sig.

Enligt bestämmelserna ovan ska den som köper tobaksprodukter uttryckligen be att försäljaren förevisar katalogen och överlämnar förteckningen. Katalogen och förteckningen får således inte ligga framme så att kunden själv kan ta dem och studera dem. Det är inte heller tillåtet att sätta upp förteckningen på väggen till exempel bredvid detaljhandelstillståndsdokumentet så att kunderna fortlöpande kan se och läsa den.

Varukatalogens och förteckningens innehåll och utformning regleras mycket ingående i ovannämnda förordning. Det bör noteras att katalogen och förteckningen till sitt innehåll och sin utformning ska uppfylla kraven i förordningen.

Om en kund till exempel på grund av en skada inte kan läsa katalogen eller förteckningen kan försäljaren muntligt redogöra för innehållet för kunden. Katalogen och förteckningen får dock under inga omständigheter användas för att marknadsföra produkter som avses i tobakslagen.

Det är inget krav enligt tobakslagen att upprätta eller förevisa förteckningar eller varukataloger.

Information om försäljning av produkter som avses i tobakslagen

Enligt 68 § i tobakslagen får inte tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätska marknadsföras. Försäljningsställena får således inte informera till exempel på ytterdörren att de säljer dessa produkter. Detaljhandelsställen med separat ingång som nästan enbart säljer sådana produkter som avses i tobakslagen får emellertid ha en namnskylt eller dekal som visar att det är fråga om en specialaffär, till exempel en tobaksaffär.

Inomhus får ett försäljningsställe för produkter som avses i tobakslagen trots marknadsföringsförbudet informera om att det säljer tobaksprodukter genom att i enlighet med 47 § i tobakslagen hålla detaljhandelstillståndet framlagt för kunderna vid försäljningsdiskarna. Om försäljningen av produkter som avses i tobakslagen har koncentrerats till ett begränsat antal försäljningsdiskar kan man ange vilka försäljningsdiskar det gäller till exempel genom att placera en skylt med texten "Tobaksprodukter och elektroniska cigaretter" ovanför dem. Skyltarna och texterna på dem ska vara jämförbara med de skyltar som används för att ange försäljningsdiskar för andra produkter, och de får inte bryta mot marknadsföringsförbudet enligt 68 § i tobakslagen.

Vid alla försäljningsdiskar för tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, nikotinvätskor och elektroniska cigaretter ska ett anslag om försäljningsförbud enligt 2 § i detaljhandelsförordningen finnas framlagt i enlighet med 53 § i tobakslagen så att det är väl synligt för kunderna. Vid detaljhandelsställets försäljningsdiskar för tobaksprodukter och nikotinvätskor ska dessutom detaljhandelstillståndet finnas framlagt för kunderna i enlighet med 47 § i tobakslagen. Andra skyltar, anslag eller meddelanden vid försäljningsdisken är de som nämns ovan strider i regel mot marknadsföringsförbudet enligt tobakslagen.

Specialaffär

Tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter, eller dessa produkters varumärken, får enligt 71 § 2 mom. i tobakslagen hållas synliga på sådana försäljningsställen med separat ingång som nästan enbart säljer i tobakslagen avsedda produkter, om produkterna och deras varumärken inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

Med försäljningsställen som nästan enbart säljer i tobakslagen avsedda produkter avses sådana detaljhandelsställen vars produktsortiment och totalförsäljning nästan enbart utgörs av de produkter som avses i tobakslagen. En sådan specialaffär får alltså utöver tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, elektroniska cigaretter och nikotinvätskor sälja bara ett fåtal andra produkter, till exempel kvällstidningar.

Enligt ordalydelsen i lagen gäller undantaget från förbudet mot framläggande endast försäljningsställen, inte försäljningsdiskar. Om en detaljhandelsaffär eller ett varuhus utöver de befintliga försäljningsdiskarna låter bygga ett särskilt detaljhandelsställe för produkter som avses i tobakslagen, där det enligt 68 § 2 mom. i tobakslagen är tillåtet att hålla produkterna framlagda, ska affären eller varuhuset ansöka om ett särskilt detaljhandelstillstånd för detta ändamål. Det bör noteras att det på varje detaljhandelsställe för produkter som avses i tobakslagen ska finnas minst en försäljningsdisk med kassafunktioner.

Trots att det är tillåtet att hålla de produkter som avses i tobakslagen synliga i specialaffärer av den typ som beskrivs ovan, ska man vid framläggandet av sådana produkter ändå beakta marknadsföringsförbudet enligt 68 § i tobakslagen.

Partihandel

Förbudet mot framläggande i tobakslagen gäller detaljhandel och tillämpas i regel inte på partihandelsställen. Om ett partihandelsställe också bedriver detaljhandel med produkter som omfattas av tobakslagen, gäller dock förbudet mot framläggandet även partiaffären i detta avseende. Om man vill hålla produkterna framme i en del av butiken, ska det område som är avsett för konsumentkunder avgränsas så att produkterna eller deras varumärken inte kan ses därifrån. Observera att det då är fråga om ett helt eget detaljhandelsställe som också ska ha en egen försäljningsdisk med kassafunktioner. Trots att det är tillåtet att hålla de produkter som avses i tobakslagen synliga vid partihandel med tobaksprodukter ska man vid framläggandet av sådana produkter ändå beakta marknadsföringsförbudet enligt 68 § i tobakslagen.

Bestämmelserna i tobakslagen om förbud mot framläggande och marknadsföring

Enligt 68 § i tobakslagen får inte tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätska marknadsföras. Marknadsföringsförbudet i tobakslagen gäller också framläggandet av de produkter som nämns i bestämmelsen.

Valvira's anvisningar om reklamföremål framläggande av produkter som omfattas av tobakslagen finns på Valvira's webbplats och bland annat i anvisningen om tillståndspliktig detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor.

Trots förbudet mot framläggande kan marknadsföringsförbudet i 68 § i tobakslagen och Valvira's anvisningar om reklamföremål framläggande fortfarande tillämpas till de delar det är tillåtet att hålla produkterna synliga. Det kan vara fråga om framläggande av produkter som omfattas av tobakslagen i specialaffärer, till exempel tobaksaffärer, eller i partiaffärer som säljer sådana produkter. Vidare bör man beakta att marknadsföringsförbudet enligt 68 § i tobakslagen även gäller framläggande av röktilbehör och tobaksimitationer.

Övervakning

Enligt 8 § 1 mom. i tobakslagen ska kommunen inom sitt område övervaka efterlevnaden av bestämmelserna om försäljning och annan överlåtelse av tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, elektroniska cigaretter och

nikotinvätskor samt tobakslagens bestämmelser om förbud mot marknadsföring och framläggande.

Enligt 6 § i tobakslagen styr Valvira styr regionförvaltningsverken och kommunerna när de fullgör sina uppgifter enligt tobakslagen.

Påföljder

Enligt 96 § i tobakslagen kan kommunen, om den i sin tillsynsuppgift inom sitt område upptäcker verksamhet som strider mot tobakslagen eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den eller mot ålägganden som kommunen meddelat, förbjuda denna verksamhet eller bestämma att verksamheten ska rättas till så att den överensstämmer med tobakslagen. Vidare kan Valvira eller en kommun i enlighet med 105 § förena ett förbud eller ett åläggande som verket eller kommunen meddelar med stöd av bestämmelserna i tobakslagen med vite eller med hot om att en åtgärd som inte vidtagits inom utsatt tid utförs på den försumliges bekostnad.

I 110 § i tobakslagen konstateras att den som i strid med 68 § uppsåtligt marknadsför tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor eller som i strid med 71 § håller tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter eller deras varumärken synliga i detaljhandel ska dömas till böter för förseelse vid marknadsföring av tobak. Detsamma gäller den som beställer och den som utför en marknadsföringsåtgärd samt anställda hos dem.

Enligt 97 § 1 mom. i tobakslagen får kommunen utan ersättning återkalla ett i 44 § avsett detaljhandelstillstånd för minst en vecka och högst sex månader om innehavaren av detaljhandelstillståndet trots att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig varning eller trots en straffrättslig påföljd i strid med 68 § marknadsför tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor eller i strid med 71 § håller tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller röktilbehör som är avsedda för upphettning av tobaksprodukter eller de nämnda produkternas varumärken synliga på försäljningsstället. Dessutom får kommunen enligt 2 mom. återkalla ett detaljhandelstillstånd permanent om innehavaren av detaljhandelstillståndet trots att tillståndet återkallats för viss tid fortsätter eller upprepar en sådan lagstridig verksamhet som avses i 1 mom. och gärningen inte kan betraktas som ringa.

Mer information

Mer information lämnas av

avgörare   Direktör Jussi Holmalahti

föredragande   Överinspektör Pia Malm

Be om mer information via e-post till adressen tupakka@valvira.fi

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården, Valvira

Bangårdsvägen 9, 00520 Helsingfors
PB 43, 00521 Helsingfors
Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Telefon 0295 209 111
kirjaamo@valvira.fi
valvira.fi